

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Správa
o implementácii pracovného programu
Vzdelávanie a odborná príprava 2010

Bratislava, máj 2009

Kapitola 1

Kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie ako súčasť koherentných a komplexných stratégií

Pokrok Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) v otázke rozvíjania a vyučovania kľúčových kompetencií vyjadruje schválenie školského zákona¹, ktorý je základom kurikulárnej reformy v primárnom a sekundárnom vzdelávaní v SR. Spočíva v tvorbe štátnych (vytvorené Ministerstvom školstva SR) a školských (vytvárané vzdelávacou inštitúciou) vzdelávacích programov, ktoré definujú obsah vzdelávania na základných a stredných školách.

Základnými princípmi sú orientácia vzdelávania na rozvoj kompetencií žiaka a prispôsobeniu obsahu vzdelávania možnostiam škôl a potrebám regiónu a trhu práce.

Problematike kľúčových kompetencií a ich implementácii do obsahu vzdelávania sa venovali viaceré komparatívne výskumné štúdie. Ich ťažiskom bol výber a spôsoby implementácie kľúčových kompetencií v rámci školských reforiem jednotlivých krajín a ich komparácia so stavom v SR.

Proces výberu kľúčových kompetencií vyvrcholil v roku 2008 tvorbou štátneho vzdelávacieho programu pre materské školy (ISCED 0), pre prvý stupeň základných škôl (ISCED 1), pre druhý stupeň základnej školy (ISCED 2), pre gymnáziá (ISCED 3A) a pre všeobecnú časť odborného vzdelávania (ISCED 3B). Spolu so štátnym vzdelávacím programom pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením, ktorého príprava bola ukončená v roku 2009, tvoria uvedené vzdelávacie programy základ implementácie školskej reformy v SR.

Snahou SR je zapracovať kľúčové kompetencie do všetkých vzdelávacích oblastí národného systému. Pre potreby tvorby školských vzdelávacích programov boli rozpracované indikátory kľúčových kompetencií pre jednotlivé stupne vzdelávania, ako aj pre oblasti vzdelávania.

Vyučovanie kľúčových kompetencií sa v SR uskutočňuje na základe školského zákona, ktorý vymedzuje ciele výchovy a vzdelávania, vrátane rozvoja kompetencií v oblastiach:

- komunikačných schopností, ústnych a písomných spôsobilostí, využívania informačno-komunikačných technológií, komunikácie v štátnom, materinskom a cudzom jazyku, matematickej gramotnosti a v oblasti technických prírodných vied a technológií.

V zmysle uvedeného zákona sa tiež rozvíja vzťah k celoživotnému vzdelávaniu, rozvíjajú sa sociálne, kultúrne a občianske kompetencie, podnikateľské schopnosti a kompetencie, ktoré vedú k poznaniu správne identifikovať a analyzovať problémy, navrhovať ich riešenia a vedieť ich riešiť.

Vzdelávanie v štátnych vzdelávacích programoch odborného vzdelávania (ISCED 2C, 3A, 3C, 4A, 5B), ktoré stanovujú obsah a ciele výchovy a vzdelávania, ale aj kľúčové,

¹ Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov - http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf

všeobecné a odborné kompetencie smeruje k tomu, aby žiaci nadobúdali zodpovedajúce schopnosti a študijné predpoklady.

Základné a stredné školy (primárne a sekundárne vzdelávanie) postupne, od školského roka 2008/2009, implementujú stanovené požiadavky na rozvoj kompetencií do školských vzdelávacích programov.

V roku 2007 schválila vláda SR „Konceptiu výučby cudzích jazykov v základných a stredných školách²“. Konceptia zabezpečuje vyučovanie dvoch cudzích jazykov pre všetkých študentov, ktorí ukončujú svoje štúdium maturitnou skúškou.

V prvom cudzom jazyku by mal absolvent dosiahnuť komunikačnú úroveň B1/B2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca, v druhom cudzom jazyku komunikačnú úroveň A2/B1.

Rozvíjanie viacerých kľúčových kompetencií je súčasťou formálneho aj neformálneho vzdelávania, v zmysle požiadaviek jednotlivca pre ich využitie v živote. Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva³ má v jednom zo špecifických cieľov definovanú tvorbu legislatívnych a ďalších podmienok pre naplnenie oprávneného záujmu občanov získať prístup k nadobudnutiu novej kvalifikácie počas aktívneho života, rozvíjať kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie.

Hlavným cieľom pripravovaného zákona o celoživotnom vzdelávaní je vytvoriť predpoklady pre zabezpečenie fungovania neformálneho vzdelávania ako súčasti celoživotného vzdelávania. Upravuje základné spoločenské vzťahy medzi formálnym vzdelávaním, neformálnym vzdelávaním a neformálnym učením sa tak, aby sa zvýšila kvalita poskytovaného neformálneho vzdelávania, ktorá umožní uznávanie výsledkov neformálneho vzdelávania.

Pripravovaný systém akreditácie vzdelávacích aktivít neformálneho vzdelávania umožní pružne reagovať na chýbajúce kvalifikácie na trhu práce. Prostredníctvom zvýšených nárokov v procese akreditácie na obsah poskytovaného vzdelávania v neformálnom vzdelávaní zároveň podporí vyučovanie kľúčových kompetencií jednotlivca, ktoré uplatní v rozvoji osobnosti ako aj na trhu práce.

Všetkých osem kľúčových kompetencií je zahrnutých a primerane stupňu vzdelávania rozpracovaných do štátnych vzdelávacích programov pre jednotlivé stupne vzdelávacieho systému v SR, spolu s vypracovanými indikátormi, ktoré kvalitatívne opisujú danú kompetenciu a jej prejavy u žiaka.

Indikátory slúžia ako metodický nástroj pre učiteľa pri rozvíjaní kompetencií žiakov a sú zároveň východiskom formatívneho, kritériálneho a autentického hodnotenia ich osvojenia. Predpokladom rozvíjania kompetencií žiakov je uplatňovanie progresívnych vzdelávacích postupov, nových organizačných foriem, stratégií a metód, ktoré podporujú poznávaciu zvedavosť, tvorivé myslenie a samostatnosť žiakov, ktoré podporujeme v školách na Slovensku.

Predprimárne vzdelávanie

Absolvent predprimárneho vzdelávania má poznatky a spôsobilosti, ktoré majú význam vo vzťahu k základom kultúrnej, čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti.

² <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/C32F55B69B923F78C1257348002E522A?OpenDocument>

³ <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/72D2F96631133B00C12572BA002D7D25?OpenDocument>

Absolvent predprimárneho vzdelania je pripravený na vstup do primárneho vzdelávania v základnej škole.

Primárne vzdelávanie

Absolvent programu primárneho vzdelania má osvojené základy čitateľskej, pisateľskej, matematickej, prírodovednej a kultúrnej gramotnosti. Získal základy pre osvojenie účinných techník celoživotného učenia sa a pre rozvíjanie spôsobilostí. Váži si seba aj druhých ľudí, je spôsobilý ústretovo komunikovať a spolupracovať, je vnímavý k potrebám iných. Získal základy používania materinského, štátneho a cudzieho jazyka. Úroveň rozvoja kľúčových spôsobilostí, ktoré žiaci dosiahnu na konci programu primárneho vzdelávania, nie je ukončená. Vytvára len bázu pre následné stupne vzdelávania, pre celoživotné odborné aj sociálne učenie sa, pre zapojenie sa do pracovného procesu.

Nižšie sekundárne vzdelávanie

Profil absolventa nižšieho sekundárneho vzdelávania je založený na kľúčových spôsobilostiach, ktoré zahŕňujú komplex vedomostí a znalostí, spôsobilostí a hodnotových postojov umožňujúcich jednotlivcovi poznávať, účinne konať, hodnotiť, komunikovať, začleniť sa do spoločenských vzťahov a osobnostne sa rozvíjať – ide o spôsobilosť uplatniť svoje vzdelanie v pracovnom, občianskom, rodinnom a osobnom živote.

Vyššie sekundárne vzdelávanie

U absolventov gymnázia sú rozvíjané kľúčové spôsobilosti tak, aby si mohli vybrať optimálnu cestu k svojej študijnej a profesijnej kariére podľa svojich schopností, potrieb a záujmov. Cieľom je rozvinúť ich kognitívne, personálne, sociálne, profesijno-orientačné kompetencie.

Na všetkých stupňoch vzdelávacieho systému v SR vnímame kompetencie ako vyvíjajúce sa, meniace svoju kvalitu a hodnotu počas celého života. Sú výsledkami formálneho vzdelávania, neformálneho a informálneho vzdelávania.

Kľúčové kompetencie	Všeobecné vzdelávanie	Odborné vzdelávanie a príprava
Materinský jazyk	Kľúčové kompetencie sú implementované do osnov a výkonových vzdelávacích štandardov pre 1. a 5. ročník základných škôl a 1. ročník gymnázií. Postupne s priebehom reformy vzdelávania v SR sa v konkrétnej podobe implementujú ďalších ročníkov. Východiskom didaktickej koncepcie je prístup, ktorý stavia na podnecovaní žiaka objavovať svet a získavať vedomosti, zručnosti	Rámcové učebné plány rešpektujú vyučovanie v materinskom jazyku národnostných menšín.

	<p>a kompetencie osobným bádaním a tvorivosťou. Komunikačná gramotnosť sa cieľavedome buduje a rozvíja vo všetkých vyučovacích predmetoch.</p>	
Cudzie jazyky	<p>Cieľom vzdelávania v cudzích jazykoch je aktívne ovládať dva cudzie jazyky a na ich základe sa pružne zaradiť do viacerých profesijných oblastí. Vzdelávanie smeruje k utváraniu a rozvíjaniu kľúčových jazykových kompetencií tým, že vedie žiakov k: podpore sebadôvery každého žiaka komunikovať v cudzom jazyku; osvojeniu si vedomostí a nadobudnutých kompetencií, ktoré im umožnia vzdelávať sa po celý život; zaručeniu rovnakých šancí pre všetkých žiakov; pochopeniu vzdelávania v cudzom jazyku, v ktorom sa odráža historický a kultúrny vývoj národa; zvládnutiu základných pravidiel medziludskej komunikácie daného kultúrneho prostredia a nadobudnutiu pozitívneho vzťahu k jazyku</p>	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je dôraz kladený na osvojenie si odbornej terminológie v cudzom jazyku.</p>
Matematika, veda a technika	<p>Matematika rozvíja logické a kritické myslenie žiaka, schopnosti a spôsobilosti argumentovať a komunikovať, spolupracovať v skupine a riešiť problémy. Žiak ju spoznáva ako súčasť ľudskej kultúry a dôležitý nástroj pre spoločenský pokrok. Dôraz sa kladie na riešenie úloh a problémov zo života. Matematická gramotnosť sa využíva aj v ďalších prírodovedných predmetoch, ktoré vnímame ako dôležité aj pre každodenný život človeka (prírodovedná gramotnosť), čo</p>	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je daná kompetencia vymedzená vo výkonových a obsahových štandardoch najviac v technicky orientovaných odboroch.</p>

	<p>sa prejavuje aj v osnovách matematiky a prírodovedných predmetov.</p> <p>Rozvíjané sú najmä funkčné kognitívne a metakognitívne kompetencie.</p>	
Digitálna kompetencia	<p>Digitálna kompetencia sa rozvíja prostredníctvom informatickej výchovy a informatiky, zahrnuje v osnovách všetkých stupňov vzdelávania.</p> <p>Rozvíja myslenie žiakov, ich schopnosť hľadať riešenia problémových úloh a overovať ich s použitím IKT.</p> <p>Vedie k presnému vyjadrovaniu myšlienok a postupov a ich zaznamenaniu vo formálnych zápisoch, ktoré slúžia ako všeobecný prostriedok komunikácie.</p>	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je daná kompetencia vymedzená vo výkonových a obsahových štandardoch súvisiacich s prípravou na povolanie, s aplikáciou v profesii.</p>
Naučiť sa učiť	<p>Kompetencia je podporovaná vo všetkých predmetoch, zvlášť vo vzdelávacích oblastiach „Človek a hodnoty“, „Človek a spoločnosť“ a v prierezových témach „Osobný a sociálny rozvoj“, „Tvorba projektu a prezentačné zručnosti“.</p>	
Spoločenské a občianske kompetencie	<p>Kompetencie sú implementované do osnov všetkých predmetov v štátnych vzdelávacích programoch, osobitne vo vzdelávacích oblastiach „Človek a svet práce“, „Človek a hodnoty“ a „Človek a spoločnosť“.</p> <p>Vzdelávanie v týchto oblastiach smeruje k rozvíjaniu schopností a spôsobilostí žiakov a vedie ich k:</p> <ul style="list-style-type: none"> sebaúcte, k autonómnemu cíteniu a mysleniu; hodnoteniu, zaujímaniu stanovísk; spoznávaniu efektívnej komunikácie, dôvodov a prvkov prosociálneho správania primeraného veku; 	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je daná kompetencia vymedzená vo výkonových a obsahových štandardoch súvisiacich s prípravou na povolanie, najmä v humanitne orientovaných odboroch.</p>

	<p>spoznávaníu zásad dobrých medzil'udských vzťahov; rozvíjaníu sociálnych zručností; tolerovaníu názorov, správania a prežívaníu iných, s ohľadom na ich vek, pohlavie; vzdelanie, národnú, národnostnú, etnickú, politickú, náboženskú príslušnosť a na ich osobnostné charakteristiky; zvládnutíu bežných situácií v osobnom i občianskom živote; nachádzaníu vlastného miesta v spoločnosti; získavaníu orientácie v aktuálnom verejnom živote Slovenskej republiky i vo svete; pochopeníu podstaty demokracie, práv a povinností občanov; rozpoznávaníu protiprávneho konania a uvedomeníu si jeho dôsledkov; kultivovanému vyjadrovaniu vlastných myšlienok, názorov, postojov a ich obhajovaníu; úcte k vlastnému národu i k iným národom a národnostiam; pochopeníu a rešpektovaníu kultúrnych, náboženských a iných odlišností ľudí a spoločností; budovaníu kladného vzťahu ku všetkým humánnym a demokratickým hodnotám.</p>	
Iniciatívnosť a podnikavosť	<p>Kompetencie sú podporované vo všetkých predmetoch, špeciálne sú zakomponované do osnov, na primárnom stupni v oblasti „Človek a svet práce“. Na druhom stupni primárneho vzdelávania prostredníctvom predmetu „Občianska náuka“ a v osnovách gymnázia.</p>	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je daná kompetencia vymedzená vo výkonových a obsahových štandardoch súvisiacich s prípravou na povolanie, najmä v odboroch zameraných na ekonomiku, organizáciu, obchod, služby a v technických odboroch.</p>
Kultúrne povedomie a vyjadrovanie	<p>Kompetencie sú implementované v osnovách</p>	<p>V odbornom vzdelávaní a príprave je daná</p>

	predmetov vo vzdelávacích oblastiach „Umenie a kultúra“, „Človek a hodnoty“, „Človek a spoločnosť“, v prierezových témach „Osobný a sociálny rozvoj“, „Multikultúrna výchova, mediálna výchova“ vo všetkých stupňoch ISCED.	kompetencia vymedzená vo výkonových a obsahových štandardoch súvisiacich s prípravou na povolanie, najmä v umeleckých a humanitne orientovaných odboroch.
--	---	---

Poznámka: pre všetky skupiny odborov sú vymedzené výkonové a obsahové štandardy kľúčových kompetencií predovšetkým v rámci všeobecného vzdelávania.

Školy a učitelia sú podporované odbornou-metodickou pomocou. K dispozícii sú vypracované príklady tvorby vzorových školských vzdelávacích programov, ktoré ukazujú možnosti implementácie kľúčových kompetencií do obsahu vzdelávania na jednotlivých stupňoch vzdelávania.

Pre potreby učiteľov sú príklady dobrej praxe škôl, odborné články a príklady metodiky rozvíjania osobných a sociálnych kompetencií uverejňované v časopisoch „Pedagogické spektrum“ a „Pedagogická revue“.

Pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením sú vypracované špeciálne vzdelávacie programy podľa druhu znevýhodnenia, ako aj pre deti zo sociálne alebo kultúrne znevýhodneného prostredia. Vzdelávací program pre deti a žiakov s mimoriadnym nadaním spolu so vzdelávacími programami pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uvedú do vzdelávacieho procesu v septembri 2009.

V oblasti odborného vzdelávania a prípravy podporuje Ministerstvo školstva SR tvorbu odborných textov a učebníc:

- pre výučbu cudzích jazykov (obsahy sú zamerané na odbornú problematiku, odbornú terminológiu a témy súvisiace s povolaním),
- pre výučbu odborných predmetov (aktualizuje vydané učebnice tak, aby boli ich obsahy v súlade s najnovšími poznatkami v príslušnom odbore).

V spolupráci so zástupcami zamestnávateľov priebežne zabezpečuje tvorbu nových a aktualizáciu existujúcich študijných a učebných odborov podľa požiadaviek príslušných regiónov, zamestnávateľov a trhu práce.

V rámci odborného vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia bola vytvorená pedagogická dokumentácia učebných odborov „stavebná výroba“ a „praktická žena“.

Ministerstvo školstva organizuje a zabezpečuje, v záujme rozvoja kľúčových kompetencií a podnikateľských zručností žiakov stredných škôl, nasledujúce aktivity:

- Celoslovenskú prezentačnú výstavu výrobkov a služieb žiakov stredných škôl JUVYR. Výstava kladie dôraz na výchovno-vzdelávaciu spätosť odborného školstva s praxou. Predstavuje v rôznych formách učebné a študijné zamerania škôl. Súčasťou sú odborné podujatia ako napr. tvorivé pracoviská, vedecká konferencia o odbornom vzdelávaní, semináre, workshopy, burza inovácií, súťaže

EuroSkills v odborných zručnostiach a výber víťazov do zahraničia. Motivuje žiakov primárneho vzdelávania pri voľbe budúceho povolania.

- Súťaže, ktoré podporujú využívanie informačných a komunikačných technológií - „ZENIT v programovaní“ a „ZENIT v elektronike“.
- Súťaž, ktorá podporuje strojárstvo, trénuje nácvik zručností a manuálnej činnosti žiakov stredných odborných škôl - „ZENIT v strojárstve“. Podporným podujatím súťaže sú letné školy mladých vedcov.
- Súťaž „Stredoškolská odborná činnosť“, ktorá je vyhlásená v 17 súťažných kategóriách a je určená pre všetkých žiakov stredných škôl.
- Celoštátna súťaž odborných vedomostí a zručností v oblasti využívania grafických systémov vo vyučovacom procese pre stredné odborné školy - „IPM STUDENT AWARD“.
- Medzinárodný veľtrh cvičných firiem, ktorý sa uskutoční v novembri 2009 v Bratislave. Pred veľtrhom bude možné predstaviť aktivity cvičnej firmy v rodnom a cudzom jazyku, ktorá umožní rozvinúť obchodnú a spoločenskú komunikáciu, podporiť obchodné rokovania a rozvíjať tak podnikateľské zručnosti.
- „Slovenské centrum cvičných firiem“ každoročne organizuje semináre, školenia a konferenciu pre pedagógov a riaditeľov škôl zamerané na odborné vzdelávanie učiteľov cvičných firiem v oblasti zakladania a vedenia firiem, komunikácie, marketingu, personálneho tréningu – ľudských zdrojov, daní, poisťovníctva, ekonomiky a obchodnej korešpondencie. Cvičná firma zlepšuje u účastníkov schopnosť využívať odborné teoretické vedomosti v praxi a rozvíja podnikateľské zručnosti: schopnosť pracovať v tíme, schopnosť komunikovať, schopnosť tvorivo riešiť problémy, rozhodovať, robiť závery, kriticky a samostatne myslieť, inovovať – rozvíjať seba, podnecovať rozvoj iných a používať najnovšie informačné technológie.

Základný strategický rámec pre rozvoj a aktualizáciu kľúčových kompetencií pre dospelých bol vytvorený v roku 2007 schválením Stratégie celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva⁴ a Akčného plánu implementácie uvedenej Stratégie. Akčný plán nadväzuje na priority a ciele Stratégie a v jednotlivých aktivitách konkrétne popisuje obsah a nástroje rozvoja celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva v SR.

V uplynulom období sa aktivity Ministerstva školstva SR sústredili na riadenie kvality neformálneho vzdelávania. V rámci tejto úlohy bol, v spolupráci s expertmi z oblasti neformálneho vzdelávania, vypracovaný návrh minimálnych indikátorov a kritérií na overenie spôsobilosti vzdelávacej inštitúcie, ktoré vyjadrujú schopnosť vzdelávacej inštitúcie organizovať a uskutočňovať vzdelávací program neformálneho vzdelávania. Spomínaný súbor indikátorov bol zapracovaný do návrhu zákona o celoživotnom vzdelávaní.

Spolu so súborom indikátorov boli vypracované štandardy kompetencií lektorov. Tieto majú zabezpečiť vzdelávanie lektorov orientované na získavanie kompetencií, s cieľom nastavenia optimálneho modelu vzdelávacích programov.

V súvislosti s rozvojom kľúčových kompetencií jednotlivca narástol aj počet žiadostí o akreditáciu vzdelávacích aktivít neformálneho vzdelávania. Akreditačná

⁴ <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/72D2F96631133B00C12572BA002D7D25?OpenDocument>

komisia Ministerstva školstva SR pre ďalšie vzdelávanie v roku 2007 prerokovala 510 žiadostí o akreditáciu a odporučila udeliť 1143 potvrdení o akreditácii vzdelávacích aktivít neformálneho vzdelávania. V roku 2008 tento počet narástol, keď bolo posúdených 557 žiadostí a vydaných 1308 potvrdení o akreditácii. Obsahovo bolo najviac vzdelávacích aktivít zameraných na oblasť rozvoja IKT kompetencií (14,2 %), cudzích jazykov (13,5 %), riadenia (7,5 %), sociálnych kompetencií a poradenstva (7 %), podnikateľských zručností (5,8 %) a ekonomických zručností (5,2 %).

V oblasti uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania a neformálneho učenia sa nastal pokrok schválením implementácie Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie v podmienkach SR, ktorý vytvoril podmienky na vznik Národného kvalifikačného rámca a prepojenie s odporúčanými európskymi úrovňami vzdelávania.

Spolu s Národnou sústavou kvalifikácií a Národnou sústavou povolání sa tak vytvára priestor na rozvíjanie a aktualizáciu kľúčových kompetencií každého jednotlivca prostredníctvom takých vzdelávacích aktivít, ktoré budú zodpovedať aktuálnym potrebám trhu práce a jeho postavenia v spoločnosti

Vzdelávanie dospelých na vysokých školách v SR sa uskutočňuje v univerzitách tretieho veku. V súčasnosti takéto vzdelávanie poskytujú 13 vysokých škôl v SR a počet študentov sa každoročne zvyšuje. V roku 2006 predstavoval počet študentov na univerzitách tretieho veku 5274 študentov, v roku 2007 počet narástol na 6033 a v roku 2008 sa tento počet opäť navýšil na 6239 študentov – seniorov. Záujem o takúto formu vzdelávania je vysoký a presahuje kapacitné možnosti vysokých škôl čo naznačuje, že záujem populácie dospelých na celoživotnom vzdelávaní rastie a s ním aj snaha rozvíjať si doteraz získané kompetencie.

Špecifickými cieľovými skupinami dospelých sú žiadatelia o zamestnanie, zamestnanci ohrození stratou zamestnania, občania so zdravotným postihnutím.

Vzdelávanie pre tieto skupiny organizujú úrady práce a sociálnych vecí v jednotlivých regiónoch Slovenska, v spolupráci s inštitúciami neformálneho vzdelávania, ktoré majú vzdelávacie aktivity akreditované Ministerstvom školstva SR. Uvedené podporné aktivity sú financované prevažne z verejných zdrojov.

Ministerstvo školstva SR vypracovalo v roku 2008 štatistiku o akreditovaných vzdelávacích aktivitách neformálneho vzdelávania, ktoré boli akreditované a majú v súčasnosti platnú akreditáciu. Z hľadiska obsahu vzdelávania je najviac vzdelávacích aktivít je aktuálne zameraných na oblasť rozvoja IKT kompetencií (14,2 %), cudzích jazykov (13,5 %), riadenia (7,5 %), sociálnych kompetencií a poradenstva (7 %), podnikateľských zručností (5,8 %) a ekonomických zručností (5,2 %).

Ministerstvo školstva SR tiež každoročne vyhodnocuje štatistické informácie o ďalšom vzdelávaní v SR podľa údajov, ktoré poskytujú vzdelávacie inštitúcie za uplynulý kalendárny rok. Štatistický prehľad (dostupné údaje sú za rok 2007) uvádza, že takmer 42 % inštitúcií, ktoré poskytujú ďalšie vzdelávanie sú organizáciami fyzických a právnických osôb, takmer 13 % tvoria stredné školy a 6,5 % profesijné zväzy. Zvyšok tvoria organizácie inej právnej formy.

Vyhodnotenie zároveň uvádza, že takmer 39 % finančných zdrojov pochádza od účastníkov vzdelávania, 28,5 % je z verejných zdrojov, 18,5 % poskytujú zamestnávateľia a zvyšok pochádza z prostriedkov fondov EÚ.

Záujmové organizácie zamestnávateľov a zamestnancov, mimovládne organizácie a ďalšie odborné inštitúcie vstupujú do procesov prípravy a tvorby koncepčných a strategických materiálov, ktoré súvisia s procesom vzdelávania dospelých.

Vzdelávanie dospelých sa uskutočňuje prevažne vo vzdelávacích inštitúciách, ktoré pôsobia regionálne. Obsah vzdelávacích aktivít sa preto prioritne orientuje na lokálne potreby, najmä s ohľadom na voľné pracovné miesta pre záujemcov o zamestnanie, prípadne na základe požiadaviek zamestnávateľov, prípadne lokálnej a regionálnej samosprávy.

Vzdelávanie pedagogických zamestnancov je dvojstupňové a realizuje sa prostredníctvom plánov vzdelávacích podujatí. V rámci prvého stupňa sa pedagóg zoznami s problematikou a v druhom stupni sa naučí, ako získané poznatky preniesť do svojej práce so žiakmi.

Vzdelávanie začínajúcich pedagogických zamestnancov prebieha podľa schváleného vzdelávacieho programu, ktorého cieľom je získať také profesijné kompetencie, ktoré neposkytuje štúdium na vysokej škole. Vzdelávací program obsahuje aktivity na rozvoj sociálno-psychologických kompetencií začínajúcich pedagógov, pedagogicko-didaktických kompetencií pedagógov, didaktického spracovania obsahu.

Pre pedagogických zamestnancov s pedagogickou praxou sú zaradené do vzdelávacích programov ich ďalšieho vzdelávania také moduly, ktoré posilňujú ich kompetencie ako facilitátorov vzdelávania. Zdôrazňuje sa pritom vlastná organizácia odborného rastu učiteľa, ktorá zabezpečí implementáciu takých prístupov do vyučovacieho procesu, ktoré vedú k rozvoju kľúčových kompetencií žiakov.

Realizujú sa pilotné projekty kontinuálneho vzdelávania učiteľov, ktoré sú zamerané na nové vyučovacie stratégie, interaktívne a participatívne metódy vzdelávania (kooperatívne, problémové a projektové vyučovanie), metódy pozitívneho riadenia triedy (facilitácia, kooperatívne riešenie konfliktov).

Ďalšie vzdelávanie učiteľov sa zabezpečuje v súlade s princípmi obsahovej reformy vzdelávacieho systému v SR. Školenia pedagogických zamestnancov sú zamerané na implementáciu obsahovej reformy v školstve a tvorbu školských vzdelávacích programov, školenie multiplikátorov pre tvorbu školských vzdelávacích programov, vzdelávanie orientované na využívanie IKT v pedagogickej praxi, na rozvoj komunikačných zručností a na zvyšovanie jazykových kompetencií v odbornom vzdelávaní (odborná terminológia, odborné témy).

Priebežné vzdelávanie učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej výchovy so zameraním na rozširovanie pedagogických a odborných vedomostí, zručností a kompetencií sa uskutočňuje v oblastiach:

- zavádzania nových a inovovaných študijných a učebných odborov do praxe,
- obsahového a integrovaného jazykového vzdelávania – CLIL,
- metodiky tvorby učebníc a učebných materiálov, hodnotenia učebníc, prezentácie nových učebníc a ich využitia vo vyučovacom procese,
- aplikovania informačných a komunikačných technológií vo vyučovaní odborných predmetov.

Zásadná zmena prístupu v otázke rozvíjania kľúčových kompetencií nastala prijatím školského zákona⁵, ktorý položil základy kurikulárnej reformy v primárnom a sekundárnom vzdelávaní v SR. Základnými princípmi tejto reformy sú orientácia vzdelávania na rozvoj kompetencií žiaka a prispôbenie obsahu vzdelávania možnostiam vzdelávacích inštitúcií, potrebám regiónu a trhu práce. Nástrojmi uplatnenia týchto zásad vo vzdelávacom systéme v SR sú štátne (vytvorené Ministerstvom školstva SR) a školské (vytvárané vzdelávacou inštitúciou) vzdelávacie programy, ktoré definujú obsah vzdelávania.

Snahou SR je zapracovať kľúčové kompetencie do všetkých vzdelávacích oblastí národného systému vzdelávania. Pre potreby tvorby školských vzdelávacích programov boli rozpracované indikátory kľúčových kompetencií pre jednotlivé stupne a oblasti vzdelávania.

Vyučovanie všetkých kľúčových kompetencií je rozpracované v štátnych vzdelávacích programoch pre jednotlivé stupne vzdelávacieho systému v SR, spolu s vypracovanými indikátormi, ktoré kvalitatívne opisujú danú kompetenciu a jej prejavy u žiaka.

Indikátory slúžia ako metodický nástroj pre učiteľa pri rozvíjaní kompetencií žiakov a sú zároveň východiskom hodnotenia ich osvojenia. Predpokladom rozvíjania kompetencií žiakov je uplatňovanie progresívnych vzdelávacích postupov, nových organizačných foriem, stratégií a metód, ktoré podporujú poznávaciu zvedavosť, tvorivé myslenie a samostatnosť žiakov. Uvedený prístup podporujeme vo vzdelávacích inštitúciách na Slovensku.

Rozvíjanie transverzálnych kľúčových kompetencií podporujú prierezové témy v primárnom a sekundárnom vzdelávaní v SR – „Osobný a sociálny rozvoj“, „Tvorba projektov a prezentačné zručnosti“, na základe ktorých sú vytvárané štátne a školské vzdelávacie programy.

Prostredníctvom školských vzdelávacích programov je taktiež podporovaná profilácia vzdelávacích inštitúcií, ktoré môžu využívať participatívne, problémové, projektové, zážitkové a ďalšie metódy vzdelávania, ale aj rôzne organizačné formy vzdelávania – blokovo vyučovanie, triedne, ročníkové, medziročníkové, školské, projekty rôznej dĺžky trvania a iné.

V oblasti odborného vzdelávania a prípravy došlo v uplynulom období k zmene systému vzdelávania. Školský zákon prijatý v máji 2008 zrušil systém odborného vzdelávania a prípravy, ktorý bol založený na odborných učilištiach a odborných školách a zaviedol systém stredných odborných škôl.

Tento krok, spolu s kurikulárnou reformou, ktorá akceptuje v obsahu vzdelávania potreby žiakov a trhu práce, vytvoril predpoklady získania takého vzdelania, ktoré absolventovi umožňuje získavať počas štúdia transverzálne kľúčové kompetencie a následne aj lepšie pracovné uplatnenie na trhu práce, prípadne sa uchádzať o štúdium na vysokej škole.

⁵ Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov - http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf

V oblasti iniciatívnosti, podnikavosti, sociálnych a občianskych zručností a vyjadrovania pomáhajú rozvíjať transverzálne kompetencie vzdelávacie programy neziskovej vzdelávacej organizácie Junior Achievement Slovensko. Od roku 1994 poskytuje mladým ľuďom na Slovensku, študentom primárneho, sekundárneho i terciárneho vzdelávania, ekonomické vzdelávanie prostredníctvom praktických programov.

Programy podporujú ekonomické a podnikateľské myslenie a ponúkajú preventívne riešenia pre zamestnanosť mládeže. Vychovávajú k myšlienke podnikania, ekonomickej aktivite a vytvárajú ekonomické a sociálne zručnosti u mladých ľudí. Podporou ekonomického a podnikateľského myslenia ponúkajú preventívne riešenia pre zamestnanosť slovenskej mládeže a pripravujú ju na prechod zo školy do praktického života.

Forma, metodika a obsah týchto programov poskytuje mladým ľuďom základné vedomosti podnikateľskej terminológie, praktické zručnosti v podnikaní, orientuje ich v trhovej ekonomike, motivuje ich pre ďalšie štúdium v oblasti malého a stredného podnikania, využitia možnosti samozamestnávania, učí o právach a povinnostiach zamestnanca a požiadavkách zamestnávateľa na absolventov, rozvíja ich sociálne zručnosti, zdôrazňuje význam zodpovednosti jednotlivca v jeho postavení na trhu práce a v spoločnosti. Aplikácia programov o podnikaní zavádzaná do škôl spočíva na koncepcii „učiť sa činnosťou“, „učiť sa praktickým konaním“ („learning-by-doing“).

Získavanie transverzálnych kľúčových kompetencií u pedagogických zamestnancov prebieha podľa vzdelávacieho programu, ktorého cieľom je získať také profesijné kompetencie, ktoré nadväzuje na štúdium na vysokej škole. Vzdelávacie program obsahuje aktivity na rozvoj sociálno-psychologických kompetencií, pedagogicko-didaktických kompetencií a didaktického spracovania obsahu.

Pre pedagogických zamestnancov s praxou sú zaradené do programu ich ďalšieho vzdelávania také moduly, ktoré posilňujú ich kompetencie ako facilitátorov vzdelávania. Zdôrazňuje sa vlastná organizácia odborného rastu učiteľa, ktorá podporuje implementáciu takých prístupov do vyučovacieho procesu, ktoré vedú k rozvoju kľúčových kompetencií žiakov.

V súčasnosti sa realizujú pilotné projekty kontinuálneho vzdelávania učiteľov, ktoré sú zamerané na nové vyučovacie stratégie, interaktívne a participatívne metódy vzdelávania (kooperatívne, problémové a projektové vyučovanie), metódy pozitívneho riadenia triedy (facilitácia, kooperatívne riešenie konfliktov).

Oblasť vzdelávania dospelých prešla v uplynulom období inováciou, ktorá spočíva v postupnom zavádzaní nových prístupov k vzdelávaniu, získaných predovšetkým ako výsledky spolupráce slovenských a zahraničných inštitúcií v rámci projektov komunitárnych programov EÚ.

Z hľadiska foriem vzdelávania stále prevládajú denné, diaľkové, prezenčné formy. Nasledujú dištančné, večerné, víkendové, e-learningové formy vzdelávania dospelých.

Na všetkých stupňoch vzdelávacieho systému v SR vnímame kompetencie ako vyvíjajúce sa, meniace svoju kvalitu a hodnotu počas celého života. Sú výsledkami formálneho vzdelávania, neformálneho a informálneho vzdelávania.

Sumatívne hodnotenie sa uskutočňuje na konci každého polroku a roku jednotlivých ročníkov všetkých stupňov vzdelávania ako polročné a koncoročné vysvedčenie. Realizuje sa formou klasifikácie známkami, ktorú môže dopĺňať slovné hodnotenie. Vzdelávanie na gymnáziu ukončuje maturitná skúška.

Formatívne hodnotenie sa využíva pri hodnotení pokroku žiaka, realizuje sa ako spätná väzba za účelom podpory ďalšieho efektívneho učenia sa. Nedostatky a chyby nie sú trestané, ale sú považované za rozvojové možnosti a posúvajú žiaka dopredu.

Kritériálne hodnotenie je hodnotením absolútneho výkonu, tzn. že meracou jednotkou je fakt či bola daná úloha jednotlivca splnená, pričom nezáleží na výkonoch ostatných žiakov v triede, nejde teda o porovnávanie. Kritérium je meradlom žiakovej kompetencie v danej oblasti.

Autentické hodnotenie sa týka hodnotenia autentickej práce konkrétneho jednotlivca, tímu. Je to hodnotenie v reálnej situácii, pričom nejde teda o reprodukovanie naučeného, ale o produkovanie nového originálneho výstupu. Autentické hodnotenie má najbližšie k životu a odzrkadľuje skutočné kvality žiaka, jeho schopnosti použiť naučené vedomosti, pojmy, zručnosti, postoje, hodnoty.

Od roku 2003 sa na Slovensku uskutočňuje externé testovanie žiakov 9. ročníkov, t. j. pri výstupe zo základnej školy. Celoplošné testovanie je zamerané na meranie úrovne výstupných vedomostí, zručností a kompetencií žiakov z matematiky a vyučovacieho jazyka školy.

Testovanie má sumatívny aj formatívny charakter. Poskytuje informácie o kvalitatívnej úrovni vzdelávacích výsledkov a zároveň poskytuje informácie pre Ministerstvo školstva SR pri návrhu národnej politiky a legislatívy vo vzdelávaní a odbornej príprave. Výsledky testovania slúžia aj jednotlivým žiakom na porovnanie sa s celou populáciou žiakov príslušného veku zapojenou do testovania.

Výsledky vyjadrujú stav a úroveň zvládnutia niektorých požiadaviek stanovených v platných učebných osnovách a vo vzdelávacích štandardoch. Analýzou týchto výsledkov sa získavajú poznatky, ktoré slúžia na ďalšie skvalitňovanie obsahu vzdelávania a vzdelávacích štandardov, s cieľom umožniť žiakom čo najefektívnejšie získavanie kľúčových kompetencií. Vzdelávacie inštitúcie primárneho vzdelávania môžu tiež kvalitatívnu analýzu výsledkov vlastných žiakov využívať pri porovnávaní svojich dosiahnutých výsledkov s celoslovenskými výsledkami.

Ministerstvo školstva SR vníma kľúčové kompetencie ako základ celoživotného vzdelávania a zvýšenia zamestnateľnosti absolventov základných a stredných škôl a možnosti úspešného pokračovania ich štúdia na vysokých školách.

Spolu so zmenami vo vzdelávacom systéme, ktoré prebehli v roku 2008 v SR, vznikol Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (ďalej „NÚCEM“). Zabezpečuje certifikované merania v oblasti vzdelávania, výskum a vývoj v oblasti merania a hodnotenia kvality vzdelávania, kontinuálne monitorovanie výsledkov vzdelávania, stavu a vývoja vzdelávania na celoštátnej úrovni a v medzinárodnom

porovnaní, hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania na základných a stredných školách na úrovni štátnych vzdelávacích programov.

Základné úlohy, ktoré NÚCEM plní na národnej úrovni, sú zabezpečenie testovania žiakov "Testovanie 9" v primárnom vzdelávaní a zabezpečovanie niektorých súčastí maturitnej skúšky v sekundárnom vzdelávaní. Výsledky z týchto meraní poskytujú predovšetkým informácie o kvalitatívnej úrovni vzdelávacích výsledkov. Sú však tiež dôležitými informáciami pre Ministerstvo školstva SR, ktoré ich využíva pri návrhu národnej vzdelávacej politiky a legislatívy vo vzdelávaní a odbornej príprave. Vzdelávacím inštitúciám a žiakom primárneho vzdelávania umožňujú výsledky testovania porovnať svoju kvalitatívnu úroveň vedomostí s výsledkami iných škôl, resp. iných žiakov, ktorí boli zapojení do testovania.

V oblasti medzinárodnej spolupráce a analýz realizuje NUCEM viacero štúdií, ktoré sú zamerané nielen na oblasť kľúčových kompetencií, ale aj na sledovanie vplyvu vzdelávacej politiky na prácu učiteľov, na vyučovací proces a na úroveň občianskych vedomostí a zručností mladých ľudí a ich participácie na živote spoločnosti v budúcnosti.

Štúdia OECD PISA zisťuje výsledky vzdelávania z pohľadu požiadaviek trhu práce v čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti. Sústreďuje sa na žiakov v posledných rokoch povinnej školskej dochádzky. Cieľom štúdie nie je hodnotiť výkony jednotlivých žiakov alebo škôl, ale sledovať výsledky vzdelávacích systémov zúčastnených krajín a ich zmeny v čase a prinášať námety na zlepšenie vzdelávacej politiky.

Úlohou štúdie OECD TALIS je monitorovať vplyv vzdelávacej politiky na prácu učiteľov a vyučovanie (napr. hodnotenie práce učiteľov, kvalifikačné požiadavky a pracovné povinnosti učiteľov, metódy vyučovania a postoje učiteľov). Prvá štúdia sa uskutočnila v roku 2008 s cieľom získať chýbajúce informácie o učiteľoch pre tvorbu medzinárodných indikátorov, analýzy rozdielov vo výkone žiakov a výsledkoch škôl a podporu dobrej praxe.

Cieľom štúdie IEA PIRLS je monitorovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov primárneho vzdelávania (čítanie s porozumením). Popri monitorovaní výkonov v čitateľskej gramotnosti, štúdia venuje pozornosť aj čitateľskému návykom a postojom žiakov a podmienkam ich domáceho a školského prostredia.

IEA TIMSS sa zameriava na zisťovanie vedomostí a zručností z matematiky a prírodných vied žiakov primárneho a sekundárneho vzdelávania vo vybraných ročníkoch štúdia. Štúdia sleduje výsledky vzdelávania vo vzťahu k predpísanému obsahu vzdelávania a popri monitorovaní výkonov žiakov venuje pozornosť aj ich postojom a podmienkam domáceho a školského prostredia.

ICCS je výskumom v oblasti občianskeho vzdelávania a výchovy žiakov primárneho a sekundárneho vzdelávania vo vybraných ročníkoch štúdia. Cieľom výskumu je získať informácie o medzinárodnom porovnaní úrovne občianskych vedomostí, zručností a postojov. Sleduje sa tiež zameriava na vyučovacie postupy v triede, riadenie školy,

školské prostredie a ďalšie faktory, ktoré majú vplyv na úroveň vedomostí žiakov v oblasti občianskej výchovy.

Cieľom medzinárodných meraní a štúdií je sledovanie ukazovateľov vzdelávacích systémov zúčastnených krajín, ich zmeny v čase a hľadať možnosti zlepšenia vo vzdelávacom systéme v SR.

Výsledky jednotlivých výskumných úloh, ktoré zabezpečuje NÚCEM pre potreby Ministerstva školstva SR sú prioritne využívané pre skvalitňovanie obsahu a metód primárneho a sekundárneho vzdelávania smerom k rozvoju kľúčových kompetencií žiakov.

Kapitola 2

Transverzálne otázky celoživotného vzdelávania

Základný strategický rámec pre rozvoj a aktualizáciu kľúčových kompetencií pre dospelých bol vytvorený v roku 2007 schválením Stratégie celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva⁶ a Akčného plánu implementácie uvedenej Stratégie. Akčný plán nadväzuje na priority a ciele Stratégie a v jednotlivých aktivitách konkrétne popisuje obsah a nástroje rozvoja celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva v SR.

Hlavným cieľom prijatej Stratégie je budovať systém celoživotného vzdelávania a systém celoživotného poradenstva tak, aby uľahčili občanom prístup k nadobúdaniu nových kvalifikácií prostredníctvom formálneho, neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa .

Dôležitou súčasťou procesu prípravy a vzdelávania pre nové kvalifikácie sú komplexné poradenské služby, ktoré vedú k udržaniu vysokej zamestnanosti a k zvýšeniu účasti populácie na celoživotnom vzdelávaní, so zárukou rovnosti príležitostí pre všetkých občanov.

Poradenské služby sa v súčasnosti vyznačujú vzájomnou neprepojenosťou, nesystematickou informačnou podporou a absenciou poradenstva pre niektoré fázy aktívneho života človeka. SR sa v roku 2007 zapojila do projektu vytvárania európskej siete politik celoživotného poradenstva. Výsledkom pôsobenia v projekte a z dôvodu potreby odstránenia týchto nedostatkov bolo vytvorené Národné fórum pre celoživotné poradenstvo. Táto forma bola na národnej úrovni vyhodnotená ako efektívny spôsob pre koordináciu systému celoživotného poradenstva v SR a pre prenos informácií na európskej a medzinárodnej úrovni.

Národné fórum sa zameriava na špecifické priority a ciele celoživotného poradenstva. Vytvára návrhy koncepcií jednotlivých častí systému poradenstva za účelom ich vzájomného prepojenia. Zastúpenie sociálnych partnerov a odborníkov na jednotlivé oblasti vytvára predpoklad pre plnenie komplexnosti efektívneho poradenského systému. Prepojenie jednotlivých sektorov a využitie existujúcich kapacít umožňuje vytvárať a stabilizovať základné prvky systému a pružne reagovať na aktuálne potreby v oblasti vzdelávania pre potreby trhu práce.

Z hľadiska uspokojenia kvalifikačných požiadaviek trhu práce v SR je pripravený návrh systému monitorovania a prognózovania vzdelávacích potrieb. Návrh vychádza z komplexného popisu mechanizmov, ktoré vedú k efektívnemu prognózovaniu vzdelávacích potrieb, ktoré vyžaduje trh práce.

⁶

<http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/72D2F96631133B00C12572BA002D7D25?OpenDocument>

System monitorovania a prognózovania vzdelávacích potrieb rešpektuje kľúčový prvok, ktorým je zapojenie zastúpenia sociálnych partnerov, predovšetkým zamestnávateľov. Títo by na základe jednotnej metodiky formulovali obsah vzdelávania a kvantitatívne požiadavky na kvalifikácie. Cieľom systému je nastavenie komunikácie týchto partnerov tak, aby bolo možné formulovať vzdelávacie potreby v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte.

Vytvorenie informačného systému celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva predstavuje informačnú platformu, ktorá pravidelne zhromažďuje ucelené údaje týkajúce sa vzdelávacích aktivít ďalšieho vzdelávania.

Informačný systém monitoruje a priebežne aktualizuje informácie týkajúce sa ponuky akreditovaných vzdelávacích aktivít a poskytuje ich rôznym skupinám užívateľov, čo je predpokladom pre rozvoj celoživotného vzdelávania a poradenstva v SR.

Informačný systém celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva umožňuje elektronickú akreditáciu vzdelávacích aktivít a ich následnú procesnú kontrolu. Tieto kroky zásadným spôsobom prispievajú k zvýšeniu kvality akreditovaných vzdelávacích programov a inštitúcií.

Cieľovou skupinou, ktorí využívajú prínosy informačného systému, sú jednotlivci, vzdelávacie inštitúcie a zamestnávatelia vo vzťahu k ich potrebám. Umožňuje získanie aktuálnych a štruktúrovaných informácií o konkrétnej vzdelávacej aktivite, poskytuje možnosť elektronicky podávať žiadosť o akreditáciu vzdelávacej aktivity, poskytuje prehľad vzdelávacích inštitúcií a odborov vo vybranej lokalite, napomáha pri kontrole platnosti pridelenej akreditácie zo strany Ministerstva školstva SR.

Na úrovni Ministerstva školstva SR bol schválený Národný program pre učiace sa regióny, ktorý zabezpečuje efektívne prepojenie celoživotného vzdelávania s potrebami miestneho a regionálneho trhu práce. Predpokladom tejto spolupráce je aktívne zapojenie vzdelávacích inštitúcií na regionálnej úrovni, zamestnávateľov a samosprávy do implementácie stratégie celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva.

Učiaci sa región je oblasť, v ktorej zodpovední činitelia spolupracujú a učia sa spoločne riešiť miestne, alebo regionálne problémy v partnerskej spolupráci. Ide o vytváranie a podporu vzniku miestnych alebo regionálnych sietí rozličných inštitúcií orientovaných na riešenie spoločných problémov. Základným predpokladom pre vytváranie miestnych a regionálnych partnerstiev je presvedčenie, že spoločný postup pri riešení problémov je efektívnejší ako izolované aktivity jednotlivých subjektov.

Implementácia Európskeho kvalifikačného rámca v SR sa uskutoční prostredníctvom vytvárania Národného kvalifikačného rámca. Národný kvalifikačný rámec premostí referenčné úrovne európskeho rámca s úrovňami národného vzdelávacieho systému.

Národný kvalifikačný rámec sa bude vytvárať postupným zaradovaním štátnych vzdelávacích programov (primárne a sekundárne vzdelávanie), študijných programov (terciárne vzdelávanie) a vzdelávacích programov neformálneho vzdelávania (ďalšie

vzdelávanie) do jednotlivých referenčných úrovní v zmysle deskriptorov Európskeho kvalifikačného rámca.

Príprava Národného kvalifikačného rámca sa bude uskutočňovať paralelne s tvorbou Národnej sústavy kvalifikácií a Národnej sústavy povolání. Tieto sústavy budú popisovať úplné a čiastočné kvalifikácie, ktoré sú uznávané v SR a tiež nároky trhu práce na jednotlivé pracovné miesta. Paralelnou tvorbou Národnej sústavy kvalifikácií a Národného kvalifikačného rámca sa zabezpečí správne prepojenie výsledkov vzdelávania a jednotlivých kvalifikácií. Vytvorí sa tým systémové riešenie, ktoré bude podporovať porovnávanie výsledkov vzdelávania dosiahnutých rôznymi formami vzdelávania.

V snahe získavať pravidelné, komplexné a spoľahlivé informácie o celoživotnom vzdelávaní v SR začalo Ministerstvo školstva SR vytvárať súbor národných indikátorov pre monitorovanie účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní. Vychádza pritom z predpokladu, že podrobné dáta o systéme celoživotného vzdelávania sú nevyhnutné pre modernizáciu vzdelávacieho sektora, ktorý je zároveň nástrojom vedomostnej spoločnosti, ktorá kladie dôraz na priebežný rozvoj zručností a spôsobilostí jednotlivca.

Návrh súboru národných indikátorov pre monitorovanie účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní je v súčasnosti v procese odborného posudzovania. Následne sa pristúpi k záväznej a všeobecne akceptovateľnej verzii súboru indikátorov.

Uznávanie výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa rieši pripravovaný zákon o celoživotnom vzdelávaní. Uznávanie výsledkov neformálneho vzdelávania a neformálneho učenia sa je uskutočňované na základe overovania a hodnotenia odbornej spôsobilosti, ktorá oprávňuje jednotlivca vykonávať odbornú činnosť zodpovedajúcu čiastočnej alebo úplnej kvalifikácii.

Pripravovaný zákon o celoživotnom vzdelávaní legislatívne dotvára súčasný systém vzdelávania a rozširuje ho o úpravu neformálneho vzdelávania a neformálneho učenia sa s cieľom prepojiť ich do otvoreného systému celoživotného vzdelávania v SR. Popisuje pravidlá a postupy zabezpečenia kvality poskytovaného neformálneho vzdelávania prostredníctvom akreditácie vzdelávacieho programu a vytvára predpoklady na prestup zo systému neformálneho vzdelávania do formálneho vzdelávania. Národná sústava kvalifikácií je základom otvoreného systému celoživotného vzdelávania. Dáva do súladu výstupy vzdelávacieho systému s potrebami trhu práce, výstupy z formálneho a neformálneho vzdelávania a súčasne motivuje jednotlivcov k účasti na celoživotnom vzdelávaní.

Otvorený systém celoživotného vzdelávania umožní jednotlivcovi aktívne sa podieľať na svojom osobnom rozvoji a tým udržiavať svoju zamestnateľnosť počas celého aktívneho života v súlade s princípom flexiistoty, spočívajúcom v neustálom prispôbovaní sa podmienkam na trhu práce a tak zvyšovaní zamestnateľnosti jednotlivca.

Kapitola 3

Odborné vzdelávanie a príprava

Vo vzdelávacom systéme v SR je počiatkové odborné vzdelávanie a príprava dominantné tak v štruktúre vzdelávacích programov, ako aj objemom populácie, ktorá ním prechádza.

V roku 1989 predstavoval podiel gymnázií len 16 % zo všetkých žiakov prijatých na stredné školy a podiel prijatých žiakov na odborné školy zahrňoval 84 %. Aj keď postupom času počet prijatých žiakov do študijných a učebných odborov odborného vzdelávania a prípravy poklesol, SR patrí ku krajinám s najväčším podielom žiakov stredných škôl v systéme odborného vzdelávania a prípravy.

Atraktívnosť odborného vzdelávania a prípravy v ostatných rokoch významne poklesla a zvýšil sa záujem o všeobecné vzdelávanie. Polarite medzi všeobecným a odborným vzdelávaním sa v SR prikladá menší význam, skôr treba pozornosť upriamiť na vzdelávanie, ktoré je ukončené maturitnou skúškou, ktorú možno získať vo všeobecnom vzdelávaní, ale aj v systéme odborného vzdelávania a prípravy. Maturitná skúška, t. j. získanie sekundárneho vzdelania, oprávňuje pre vstup na vysokoškolské štúdium.

Dostupnosť odborného vzdelávania a prípravy nie je primárnym problémom v SR, ale naopak, systém odborného vzdelávania a prípravy je dominantne nastavený na trh vzdelávacích služieb a snaží sa vyhovieť záujmu žiakov a ich rodičov. Až na druhom mieste je reakcia školy na dopyt trhu práce.

Potreba reformy odborného vzdelávania a prípravy viedla Ministerstvo školstva SR k príprave štyroch dôležitých strategických dokumentov:

- Koncepcia dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike;
- Návrh motivačných kritérií pre účasť zamestnávateľských zväzov a zamestnávateľov v odbornom vzdelávaní a príprave;
- Návrh systému koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce v Slovenskej republike;
- Odvetvová analýza potrieb zamestnávateľov a pripravenosti absolventov pre vstup na trh práce v Slovenskej republike.

Na základe týchto dokumentov bol pripravený a vypracovaný návrh zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, ktorý upravuje podmienky na zabezpečenie odborného vzdelávania a prípravy žiakov v súlade s potrebami trhu práce. Zaoberá sa tiež postavením a úlohami orgánov štátnej správy, samosprávnych krajov, zamestnávateľov a zamestnancov pri zabezpečovaní odborného vzdelávania a prípravy, ale aj finančným a hmotným zabezpečením žiakov. Uvedený zákon bol schválený v apríli 2009.

V priebehu obdobia 90. rokov sa vývoj na stredných odborných učilištiach, ktoré boli pôvodne určené na prípravu robotníckych profesií, uberal smerom k SOŠ, s tým, že SOU sa stále viac zameriavali nielen na poskytovanie výučného listu (úroveň ISCED 3C), ale aj maturitného vysvedčenia (úroveň ISCED 3A), ktoré oprávňuje absolventa získať

lepšie platené pracovné miesto vo verejnom sektore a uchádzať sa o štúdium na vysokej škole.

Tento proces, podporený poklesom populácie a stratou atraktívnosti niektorých profesií, viedol k zlučovaniu rôznych druhov škôl a k vzniku veľkého počtu združených stredných škôl a spojených škôl. Školský zákon prijatý v máji 2008 zrušil systém odborného vzdelávania a prípravy, ktorý bol založený na odborných učilištiach a odborných školách a zaviedol systém stredných odborných škôl. Tieto školy poskytujú vhodnú kombináciu štúdia na úrovni ISCED 3A a ISCED 3C, ktoré zodpovedá potrebám žiakov, ako aj potrebám trhu práce.

Uvedený zákon spustil kurikulárnu reformu založenú na dvojúrovňovom modeli vzdelávacích programov. Na základe štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu získali školy priestor pre tvorbu vlastných školských vzdelávacích programov prispôbených regionálnym potrebám. Dôležitou úlohou ostáva reflektovanie na potreby trhu práce.

Pripravovaný zákon o celoživotnom vzdelávaní by mal posilniť oblasť poradenstva a uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Tieto oblasti môžu významne ovplyvniť postoj občanov pri profilácii ich vzdelávania a prispôsobiť ich preferencie na trhu práce. Zároveň by mal podporiť aj rast účasti obyvateľstva v systéme celoživotného vzdelávania.

Absencia systému monitorovania a prognózovania potrieb trhu práce je nedostatkom odborného vzdelávania a prípravy v SR, predovšetkým z dôvodu nízkej úrovne monitoringu vývoja na trhu práce a nedostatku výskumných kapacít pre určenie budúcich potrieb pracovnej sily a detailnej analýzy budúcich potrieb vedomostí, zručností a kompetencií.

Kapitola 4

Vysokoškolské vzdelávanie

Podstatnou zmenou pre vysoké školy v SR bolo vytvorenie nových ekonomických podmienok, ktoré umožnili transformáciu verejných vysokých škôl z rozpočtových organizácií na viaczdrojové financovanie, vrátane nového spôsobu hospodárenia s prostriedkami štátneho rozpočtu, zmena v oblasti vzťahu vysokých škôl k majetku, prechod na rozpočtovanie výnosov a nákladov a na účtovníctvo, ktoré sa priblížilo účtovníctvu podnikateľských subjektov.

Vysokým školám tento krok umožnil získavanie zdrojov na podporu vzdelávania cez nadnárodné a európske agentúry prostredníctvom vedeckovýskumnej spolupráce medzi podnikmi, organizáciami a školou, ale aj prostredníctvom príjmov za uskutočňovanie ďalšieho vzdelávania, najmä kurzov zvyšovania kvalifikácie.

Súčasťou diverzifikácie finančných prostriedkov sú dohody s významnými podnikmi národného hospodárstva, ktoré poskytujú finančné stimuly na zvýšenie kvality vzdelávania orientovaného na niektoré odbory – automobilový priemysel, elektrotechnický priemysel, energetika, plynárenstvo a pod.

V oblasti vysokoškolského vzdelávania boli na viacerých vysokých školách zavedené študijné programy, ktorých výučba je kompletne zabezpečená v anglickom jazyku, čím sa otvorili možnosti pre uchádzačov o štúdium zo zahraničia a pre rozvoj medzinárodnej mobility.

V súčasnosti nie je potrebné vykonávať zásadné kroky v súvislosti s viaczdrojovým financovaním vysokých škôl. Vysoké školy majú určené pravidlá, za ktorých môžu požadovať školné za štúdium, majú možnosť vykonávať podnikateľskú činnosť, poskytovať za úhradu ďalšie vzdelávanie a priamo získavať prostriedky v rámci štrukturálnych fondov alebo grantových schém.

Predpokladom pre modernizáciu vzdelávania na vysokých školách bude zavedenie systému uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania informálneho učenia sa, ktoré je zakomponované v návrhu zákona o celoživotnom vzdelávaní. Tento krok prispeje k priblíženiu formálneho a neformálneho vzdelávania v prostredí vysokých škôl. Spolu s uznávaním výsledkov bude tiež zavedený systém hodnotenia kvality vzdelávacích výstupov z neformálneho vzdelávania.

Implementácia Európskeho kvalifikačného rámca zároveň predpokladá, že do konca roku 2011 budú v zmysle deskriptorov Národného kvalifikačného rámca prispôbované aj študijné programy na vysokých školách tak, aby obsahovali výsledky vzdelávania.

Stimulom pre otváranie inštitúcií vysokoškolského vzdelávania absolventom aktivít celoživotného vzdelávania bude aj posilňovanie systému celoživotného poradenstva. Zároveň by sa tiež mala skvalitniť ponuka vzdelávacích inštitúcií neformálneho vzdelávania tak, aby rešpektovala potreby trhu práce v budúcnosti.

V súčasnosti je v SR preferované získavanie kvalifikácie vo formálnom systéme štúdia, ktorý je plne akceptovaný zo strany zamestnávateľov. V súčasnosti s vytváraním Národnej sústavy kvalifikácií bude potrebné zvýšiť informovanosť o možnostiach vzdelávania aj v neformálnom systéme vzdelávania. Predpokladom je však odstránenie niektorých ďalších prekážok v legislatíve vysokoškolského vzdelávania.